

Fremsto 3. vidne:

Kristian Welhaven.

65 år. Politimester. Bopel: Ullevålsveien 58, Oslo.

Aktor: Jeg vil gjerne høre om politimesteren kan fortelle noe om den turen til Ringerike som biskop Berggrav foretok i midten av april 1940.

V.: I slutten av den første uken etter 9. april 1940 går jeg utfra, fikk jeg henvendelse fra fedre som var nokså fortvilt for at deres sønner hadde dradd av gårde gjennom Nordmarka for å komme frem til de norske tropper oppe på Ringerike. De var enten blitt avvist på grunn av sin unge alder, det var så vidt jeg forsto snakk om delvis 14-15 åringer, eller de var blitt omringet og kunne ikke komme frem og de gikk nå rundt deroppe. Disse fedrene hadde fått beskjed om at de gikk deroppe i Nordmarka, de hadde ikke hverken hus eller mat og holdt på å forkomme. Det var jo ennå sne deroppe den gangen. Guttene turde ikke reise hjem igjen da de var redde for å bli skutt.

Nå hadde jeg en del å ta meg av den gangen, og hvorvidt jeg anbefalte disse bekymrede fedre å gå til biskopen, eller om de foreslo det selv, kan jeg ikke huske. Jeg har forsøkt å bringe det på det rene, men jeg kan som sagt ikke huske det. Invertfall, det vakte ikke noen forbauselse da biskopen, mandag den 15. var det vel, kom ned på Politikammeret og fortalte at han hadde arrangert det slik at han hadde fått general Engelbrechts tillatelse til å reise opp og meddele disse guttene at de trykt kunne komme hjem igjen uten å risikere noen ting fra tyskernes side. Han hadde da fått generalens tillatelse til dette. Jeg ser at biskop Berggrav har anført at jeg hadde vært i forbindelse med generalen i denne anledning, men det er ikke tilfelle, det er jeg helt overbevist om. Jeg hadde ikke noensomhelst forbindelse med generalen i den anledning.

Adm.: Heller ikke etterpå?

V.: Heller ikke etterpå.

Aktor: Dette gjaldt altså gutter som enten var avvist av de norske styrker fordi de var for unge, eller som var omringet?

V.: Ja, enten avvist fordi de var for unge, eller forhindret fra å komme frem ~~xxx~~ fordi tyskerne var kommet inn.

Aktor: Hvordan forløp samtalen med biskop Berggrav?

V.: Han kom til meg for å få assistanse, og da jeg var helt enig med biskopen i at han foretok den reisen, jeg var ikke i tvil om at det var riktig å gjøre det, ga jeg ham som assistanse to politikonstabler. De var i sportsantrekk med ski, sivile, og nåværende kontorsjef, daværende kontorist Borgen, som var lokalkjent deroppe. Jeg tror han hadde ligget på de kantene under krigen, i de første dagene da det var krig oppe på Solihøgda. Så fikk biskopen låne en elektrisk høytaler som det var meningen han da skulle føpe innover i skogen med. Den er meget tung, med akkumulator, og en av de store sterke konstablene skulle bære den på ryggen, mens den annen skulle holde høytaleren foran munnen på biskopen. Det var likesom arrangementet. Og så skulle alle sammen gå på ski. Og som sagt, daværende kontorist Borgen var med for å være lokalkjent veiviser.

Til avtalt tid kom det da også to tyske offiserer i bil som skulle være med for å skaffe biskopen og hans følge gjennom de tyske linjer. Det var jo en nødvendighet. Det var så vidt jeg husker en personbil og to patruljebiler som ble sendt av gårde, og jeg fulgte selskapet ut i Pløens gate, husker jeg, og ønsket dem god tur, og da så jeg disse tyske offiserene sitte inne i bilen, men jeg snakket ikke med dem.

Dagen etter kom biskop Berggrav til meg og fortalte om resultatet. Han var kommet tilbake mandag aften og hadde straks etter avtale gått til generalen, som da holdt til på Continental, og hadde avlagt rapport. Han fortalte meg at generalen hadde spurt ham om han så noen norske militære, og biskopen hadde da svart at det spørsmål kunne han selvfølgelig ikke svare på, hvilket general Engelbrecht hadde funnet rimelig. Det var biskopens referat. Biskopen nevnte ved samme anled-

ning at det var desto pinligere for ham som han hadde sin sønn deroppe på fronten, så han ville ikke på noen måte komme i en slik situasjon at man kunne mistenke ham for å forsøke å påvirke sønnen til å komme tilbake.

Så var det ikke noe mer med den sak før det kom en artikkel i avisen med en helt uriktig gjengivelse eller kritikk av biskopens opptreden ved den anledning. Jeg tør ikke si det med absolutt sikkerhet, men jeg tror det var Aftenposten, og det var forargelig å lese for den som kjente fakta. Men i de tider sto det jo så usedvanlig meget galt i avisene. Det var en innsender som hadde fått anledning til å komme med denne bakvaskelsen, uten at redaksjonen i den anledning hadde foretatt noen ting. Jeg var selv ute for det samme ved en annen anledning, som imidlertid ikke har noe med dette å gjøre.

Aktor: Er det også kommet et angrep på biskop Berggrav i London radio?

V.: Det har jeg ikke hørt, det var i Aftenposten jeg leste det, men det er jo mulig det var i forbindelse med radio fra London, skjønt jeg skulle ikke tro at Aftenposten i mai måned kunne offentliggjøre meddelelser fra London radio, det anser jeg ganske usannsynlig. Det var nok sikkert en innsender, og det kunne jo ha sin interesse å finne ut hvem den innsenderen var. - Biskopen var meget fortvilt, jeg kan si rett ut som det var, han gråt, og vi ble enige om at jeg skulle kalle sammen disse tre unge menn som hadde fulgt ham, og så skulle han sette opp en beretning. Disse skulle da bekrefte riktigheten av den beretningen, og så skulle jeg igjen bekrefte at de tre hadde bekreftet riktigheten. Det ble da gjort. Beretningen ble satt opp, jeg tror retten har den her.

Aktor: Blandt dokumentene finnes fotostatkopier, bilag 2 til dokument A ad 5. Datoen er 29. mai 1940.

V.: Dette var da mitt kjennskap til saken. Jeg var ikke tilstede på Kroghskogen, så min bekreftelse gjelder ikke selve innholdet, men jeg bekreftet at de tre menn bekreftet riktigheten av den oppsatte beretning.

Aktor: Jeg forbeholder vidnet dette dokument.

V.: Ja, det er det.

Langeland: Er det anledning til å stille et par spørsmål?- Politimesteren taler om at han hadde inntrykk av at disse guttene i Nordmarka var ganske unge gutter som var blitt gående rundt deroppe, uten mat og hus osv. Er politimesteren oppmerksom på at det bilde De har av saken, tydeligvis er et helt annet enn det som biskopen hadde, for biskopen skriver....

Aktor: Dette er vel prosedyre og ikke vidnespørsmål. Biskopen kommer jo her selv.

Langeland: Men det er et meget viktig faktum. Biskopen skriver:

"I går mens vi ventet hos Gesandten ble det som før nevnt også talt om gutta våre som var blitt avvist på sine militære meldingsplasser i Oslo tirsdag og onsdag".

Det er fra dette møte hos gesandten at biskopen angir at det var nettopp politimesteren som skulle ha brakt disse meddelelser. Etter biskopens bok er dette altså vernepliktige som er avvist på sine militære meldingsplasser. Var det det samme inntrykk politimesteren hadde? For det er nemlig også forutsetningen for det som var faren ved saken, at de skulle være bevopnede. Har politimesteren noe å opplyse i den forbindelse?

V.: Jeg ønsker ikke å bli eksaminert av siktede.

Adm. Siktede har partsrettigheter, men en annen sak er at vidnet kan si at det foranlediger ingen uttalelse fra hans side. Men siktede har anledning til å stille spørsmål.

V.: Kan det ikke skje gjennom dommeren?

Adm. Hvis spørsmålet er uklart kan det skje gjennom dommeren. Foranlediger dette avsnittet i Berggravs bok noen uttalelse fra politimesterens side?

V.: Jeg er på det rene med at det er forskjell på biskopens uttalelse og mine.

Adm. Men det foranlediger ikke noen forandring i Deres inntrykk?

V.: Nei.

Aktor: Det som vidnet refererte, var så vidt jeg forstår, hva vidnet selv hadde hørt fra fedre?

V.: Ja, det var så vidt ikke rykter. Det var to fedre som var hos meg, jeg kjenner ikke navnene på dem, men de måtte for så vidt kunne ha meldt seg hvis de lever - det var to meget fortvilte fedre og de fremstillet saken slik for meg, noen annen fremstilling hadde jeg ikke fått.

Langeland: Kan det bringes på det rene om vidnet bestemt husker starten av samarbeidet mellom vidnet og biskoppen, da det også der later til å være en tydelig differanse i fremstillingen, Husker vidnet bestemt at det var biskopen som kom til vidnet på Politikammeret?

Adm.: Vidnet har uttrykkelig sagt at han ikke husker det bestemt.

V.: Jeg er helt sikker på at ikke jeg gjorde henvendelse til biskopen.

Langeland: Helt sikker?

V.: Men at så biskopen kom til meg på Politikammeret, formodentlig umiddelbart før reisen.

Adm.: Det De sa at De ikke husket bestemt, var om det var så at fedrene gikk direkte til biskopen eller...

V.: Ja, om jeg hadde anbefalt fedrene å gå til biskopen eller om de selv foreslo det, det kan jeg ikke erindre.

Aktor: Eller om det var de samme fedre?

V.: Nei, jeg vet heller ikke om det var de samme fedre, for jeg så ikke mer til dem. Det var to herrer i 50 - års alderen.

Adm.: Det er kanskje bedre å spørre biskopen selv, for det er vel mer sannsynlig at han husker hvilke fedre det var.

V.: Jeg tror ikke det, for han har uttalt sin forbauselse over at disse fedre ikke har gitt en lyd fra seg.

Langeland: Men det var et spørsmål jeg gjerne ville ha ytterligere bekreftet. Biskopen skriver i sin bok: "Mens jeg ventet der - altså på Politikammeret - kom en telefon fra den tyske general Engelbrecht om at han måtte snakke med meg i anledning av turen." - Det var altså ikke politimesteren som hadde gjort henvendelse til Engelbrecht, så denne telefonen skulle altså i tilfelle komme uten politimesterens foranledning?

Adm.: Det har jo politimesteren uttrykkelig sagt at han ingen kontakt med Engelbrecht. En annen ting er at Engelbrecht kan ha spurt etter biskopen og hørt at han var på Politikammeret og ringt inn for å treffe ham.

V.: Jeg har hørt i dag at det skal være nevnt at det er den tyske forbindelsesoffiser hos meg som har vært borte i dette, og det kan være meget mulig, men han var ikke min mann, han var tyskernes mann, og hva han gjorde eller ikke gjorde, vet ikke jeg. Det var marineattaché, Korvettenkapitän Schreiber. Han var tyskernes forbindelsesoffiser hos meg den første tid og ble så avløst av en tyskfødt nordmann her i byen som het von Kirchback, som vistnok er bosittende her ennå. Det var en av tyskerne oppnevnt forbindelsesoffiser ved Oslo Politikammer som ikke sto under min ordre. Denne Schreiber var imidlertid meget geskjeftig, så jeg kan godt tenke meg, hvis han tilfeldigvis har vært tilstede da biskopen kom til meg eller disse fedre var hos meg, at han har tatt affære. Men det kjenner jeg ikke noe til, at han har formidlet f. eks. sammenkomst med general Engelbrecht, det vet jeg ikke.

Vidnet fratradte.